

ויגש

(ג) מצד איזה טעם איז נויטיק צו דער-
מאָנען (אין פסוק) ביים ענין פון „ובני
שמעון גו'“, אָז דינה „נבעלה לבעני“

שכס ויצאו“ (כבב"ר פ"פ, יא) — (א) אינו
נזכר כלל בפירש"י. (ב) באם דיוק רש"י
הוא מ„ויקחו“, הוצרך לפרש זה שם —
בפ' וישלח.

גם אין לומר שמה שמפרש רש"י „בן
דינה כו'“ הוא לפי פירושו השני שבפ'
וישב (לו, לה) „כנעניות היו“, שלפניו
קשה: מכיין שכולן היו בני כנעניות למה
כתיב גבי שאול כנענית יותר מבכולן (ראה
בגו"א וש"ח כאן, וראה גם רא"ם ויחי ג,
יג) — ואדרכא — זהו היפך דרך הפשט
לפרש שבכל אלה שהיו בני כנעניות — לא
הוזכר זה, ודוקא שאול שהי' בן בתו של
יעקב מכנהו „בן הכנענית“ מפני שדינה
נאנסה ע"י כנעני!

ונוסף לזה: ממ"ש רש"י (ויחי ג, יג)
שיעקב צוה „אל ישא אחד מבניכם כו'“
שהם מבנות כנען [והוציא את כל השבטים
(לבד מגשה ואפרים), וכמפורש ברש"י שם
„וקבע להם מקום ג' למורה וכן לר'
רוחות“], מוכח שגם שאול הי' בן כנענית.

ודוחק לומר, שמכיין שהוציא את שאר
בני השבטים, הוציא משויז את כל בני
בניו — גם את שאול (ושלה) [ושאני מגשה
ואפרים ש„לי הם — בחשבון שאר בני“
(ויחי מח, ה ופרש"י שם)], כי

(א) באם שאול (ושלה) לא היו מבנות
כנען והיו ראויים לישא את ארונו — למה

(*) וכמו שמצינו שלאחרי שרש"י מביא
כמה פירושים באיזה ענין, מפרש הוא
לפעמים אח"כ לפי פירוש אחד בלבד (ראה
לקו"ש ח"ט ע' 3 הערה 18) — מפני
שלשאר הפירושים אין הכתוב זקוק לביאור
כי מובן הוא מעצמו וכיו"ב. וגם בענין
זה עצמו — הפירוש „כנעני — תגרא“
(וישב לח, ב) הוא רק אליבא דר"י,
והפ"י „שהם מבנות כנען“ (ויחי ג, יג) הוא
רק אליבא דר"נ (וכמבואר בארוכה להלן
בשיחה ב' לפ' ויחי).

א. אויפן פסוק ובני שמעון גו' י, זאָגט
רש"י: „בן הכנענית — בן דינה שנבעלה
לבעני“, אָז „הכנענית“ מיינט דאָ ניט
כפשוטו, אָן אשה כנענית, נאָר דער פסוק
מיינט דערמיט דינה'ן, און רופט זי אָן
„כנענית“ דערפאַר וואָס „נבעלה לבעני“
ני"ז — און דערנאָך איז רש"י מוסיף:
„כשהרגו את שכס לא היתה דינה רוצה
לצאת עד שנשבע לה שמעון שישאנה“.

אין דעם איז ניט מובן:

(א) פאַרוואָס ברענגט רש"י פון פסוק
אויך דעם וואָרט „בן (הכנענית)“ —
און אויך דערנאָך אין זיין פירוש זאָגט
ער „בן (דינה כו')“ — בשעת זיין פירוש
האָט ניט צו טאָן לכאורה מיט „בן“,
נאָר בלויז מיט „הכנענית“?

(ב) פון וואָנען נעמט טאָקע רש"י אָט
דעם אויסטייטש, אָז מיט „הכנענית“
ווערט דאָ געמיינט בלויז „נבעלה לבעני“
ני"ז און ניט כנענית ממש?

(1) פרשתנו מו, יו"ד.

(2) ואף שבשכס נאמר (וישלח לה, ב)
„שכס בן חמור החוי“ — הרי כל ו' האומות
נקראים כנענים (רש"י בא יג, ה), וראה גם
לעיל נח יו"ד, טו ואל"ף.

(3) בגו"א כאן (וכ"ה ברא"ם): „שאין
לומר כנענית ממש, אפשר כי אברהם צוה
שלא יקח בנו מבנות הכנעניים ויעקב מניח
את שמעון ליקח כנענית, אלא בן דינה“
(וראה להלן שיחה ב' לפ' ויחי, שזהו גם
אחת ההוכחות של רש"י (וישב לו, לה)
לפרש (בפירושו הראשון — העיקרי) כדעת
ר"י שאחיות תאומות גולדו כו' ונשאום,
(ושם לח, ב) „כנעני“ תגרא, כמבואר
שם הערה 5, 34 — אבל ראה שם בשו"ג
להערה 34.

— אבל אינו מובן, שהרי הי' אפשר
לפרש כאן „כנענית — תגריח“ (וכמו
שהקשה הרא"ם כאן, ומ"ש הרא"ם שהה"ר
כחה הוא ממ"ש „ויקחו את דינה מבית

דינה'ן וואס זי איז אחותו (אויך) מן
פסוק מיטן נאמען „בנענית“ ?

ב. די ערשטע צוויי אויבגעזאגטע
שאלות — פארוואס רש"י שטעלט בפי'—
רושו אויך דעם ווארט „בן“, און פון
וואנען איז משמע אז „הבנענית“ איז דינה
— ווערן פאָרענטפערט איינע דורך דער
צווייטער. ובהקדם — נאך אַ קשיא:
צוליב וואס בכלל זאגט דער פסוק „בן
הבנענית“ ?

ביים רעכענען אין דער פרשה די אלע
בני השבטים, און אויך ביי די אנדערע
בני שמעון גופא, ווערט נאָר דערמאָנט
דער נאָמען פון פאָטער. דאָקענן ביי
שאל'ן דערמאָנט דער פסוק אויך ווער
ס'איז געווען זיין מוטער. פאָרוואָס די
אַנדערשקייט? די קשיא באַוואָרנט רש"י,
אַז „בן הבנענית“ מיינט „בן דינה“ —
און דעריבער דערציילט דער פסוק ווער

און וואָס צוליב דעם באַצייכנט איר דער
פסוק מיטן נאָמען „בנענית“ ?

ד) וואָס איז רש"י אויסן מיט זיין
מוסיף זיין באַלד אויספירלעך די פאָס'—
רונג „כשהרגו את שכם כו'“ ? ד. ה.
וואָס איז דאָ שווער אין דעם פירוש „בן
דינה שנבעלה לכנעני“ וואָס אַ דאָנק דער
הוספה ווערט דער פירוש פאָרשטאַנדיק
און רעכט ?

ה) עפ"י דרך הפשט איז אחותו מן
האם אסור אויך צו ב"ג, און וויבאלד
אַזוי איז קשה: ווי האָט שמעון גענומען
יציאם (ואין סברא לומר שזהו בכדי שיהיו
ג' לכל רוח).

ב) מפשטות לשון רש"י „ולא אחד
מבניהם שהם מבנות כנען“ משמע שהטעם
על כל „אחד מבניהם“ הוא „שהם מבנות
כנען“. ומזה מובן שגם פרש"י „כנעני —
תגרא“ (וישב לה, ב) הוא רק אליבא דר"י,
ודלא כמ"ש בגויא שם (או שהוא גם אליבא
דר"ג, אלא שמ"מ ה"י גם כנעני ממש —
כדלהלן בשיחה הנ"ל בשוה"ג הנ"ל).

4) ובפרט לפי מה שאמרו „בגנות בהמה
טמאה לא דיבר הכתוב כו'“ (ב"ב כג, א).
וכ"ה גם בפשטות (שלכן לא הוצרך רש"י
לפרש „נח ז, ח) למה עיקם הכתוב שמונה
אותיות, ומה שרש"י מביא (שם ו, ט) „ויש
שדורשים אותו לגנאי“ — נתבאר בארוכה
בשיחת ש"פ נח תשכ"ה. עיי"ש (נדפס לקמן
ע' 280 ואילך).

5) ופשוט שאין לומר שכונת רש"י הוא
לפרש איך שכן דינה ה"י מבני שמעון —
כי (נוסף על מה שזה מובן גם בלי פירושו)
בכדי לפרש זאת, ה"י מספיק שיאמר „ושמעון
נשאה לאשה“ (כבר"ק כאן).

6) רש"י וירא כ, יב.
ברא"ם כאן, שבפ' וירא מפרש רש"י
אליבא דר"א (סנה' נח, א) ובפרשטנו אליבא
דר"ע. אבל צע"ג איך אפ"ל שיטה זו בפרש"י
עה"ת? ולכאורה פשוט שלא יסתור רש"י
את עצמו ממקום אחד לשני, שהרי בן חמש
לקראת שאני לו בהבנת התומש אלא פרש"י,
לא יתקבל אצלו כלל שכתוב אחד סותר
לשני! (ורק כשמביא במקום א' כמה פירי—
שים, מפרש הוא לפעמים במקום אחר רק
כפי פ' א' — כבשוה"ג להערה 3).

7) ברע"ב כאן מביא גירסא „שישיאנה“
(לאחר). אבל [נוסף שלפ"י אינו מובן מדוע
נמנה שאל שאלו שבני שמעון] כ"ה בכל הדפוסים
ובכתבי יד ושל פרש"י (ובפרט שכ"ה גם
ברד"ק כאן ובפרשת וישלח לד, כו, בטרם
הארוך ובמושב זקנים כאן, כמ"כ לבר"ר שם.
ובכ"מ).

8) ועוד: מהו „הכנענית“ (בה' הידיעה)
— במה מפורסמת? — ולהפירוש „בן דינה“
מובן, כי ידוע שנבעלה לכנעני.

9) ולדעת ר"נ שמפרש הכנענית מחש
(ראה לעיל הערה 3) — יש לומר שהוא
לפי שרק היא היתה ממשפחת כנען משם
[משא"כ שאר נשי השבטים היו משאר ז'י
האומות (ומ"ש רש"י „כנעניות היו“ הוא
לפי שכולן בכלל כנעני] — פרש"י בא
יג, ה. וראה לעיל הערה 2), ומכיון ש—
עיקר תואר כנעני הוא רק לאחד מז' האומות
(לך טו, כ"כא, וראה גם פרש"י בא שם)
— אף שכולן בכלל כנעני — שמוזה
עצמו משמע שהוא העיקר שבהם, לכן ה"י
נקרא „שאל בן הכנענית“ (ע"ד פרש"י
וישלח לו, ג: נקראת על שמו — ראה
לעיל ע' 164, 168 ואילך ובהערות שם).

לכאורה געווען אסור צו אים מצד „ואשה אל אחותה לא תקח“¹⁵ — סיי צוליב דעם וואָס זיי זיינען געווען אחיות צו רחל ולאָה, און הן מחמת דעם וואָס זיי גופא (בלהּ חלפה) זיינען געווען אחיות איינע צו דער צווייטער?

מען קען ניט פאַרענטפּערן¹⁶, אָז ווי-באַלד „בנותי היו מפלגש“, דערפאַר ווערן זיי ניט פאַררעכנט ווי זיינע קינדער ובמילא ניט זוי אחיות¹⁷ — און ווי ס'איז אויך מוכח פון לשון הפסוק¹⁸ „וללבן שתי בנות“ — ווייל

(א) אין פשטות דאָרף אויסקומען אַז אויך בני פלגש האָבן, בנוגע צום פאַטער, דעם גדר היחס פון קינדער; און הגם אָז זיי זיינען טאָקע ניט גענוי בדומה צו די קינדער פון אַ פאַרהיידאַטער פרוי [וואָס דערפאַר שטייט „וללבן שתי בנות“, און אויך ווען לבן האָט זיי אָנגערופן „בנותי“ האָט ער געזאָגט „בנותי בנותי — ב' פעמים“, אונטערשטרייכנדיק דער-מיט, אַט-דעם חילוק צווישן רחל ולאָה און בלהּ חלפה], פונדעסטוועגן לייגט זיך ניט אויפן שכל צו זאָגן אַז בנות פלגש האָבן לחלוטין ניט דעם יחס פון

אף שהיו ב' אחיות — ראה לעיל ע' 141 ואילך.

(15) אחרי ית, יח.

(16) הכונה בהשיחה, אינה אשר כוונת רש"י במ"ש „מפלגש“ הוא לתרץ קשיא זו — כי גם בלא"ה הוצרך להוסיף „מפלגש“ בכדי לבאר הטעם מה שאמר לבן „בנותי בנותי ב' פעמים“ — כ"א, שעפ"י פרש"י מתורצת במילא גם קשיא זה.

(17) ועפ"י מובן בפשטות מ"ש רש"י (ויצא כט, יח) „ושמא תאמר אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל תל הקטנה“ — דלכאור, עדיין מקום לחשש שיחליף את שמה של זלפה (שהיתה הקטנה שבכולן (פרש"י שם ל, י"ד)), ויקרא שמה רחל — כי כבר אמר לו בתן (ראה לבוש שם כט, יח). (18) ויצא כט, טו.

שאל'ס מוטער איז געווען, בכדי אים צו מייחס זיין צו יעקב'ן אויך דורך זיין מוטער¹⁹.

עפ"י ווערט אָבער נאָך מער ניט פאַרשטאַנדיק וואָס דער פסוק באַצייכנט דינ'ן מיטן וואָרט „הכנענית“: וויבאַלד דער גאַנצער טעם וואָס ער דערמאָנט דאָ שאל'ס מוטער איז בכדי צו דערציילן בשבחו פון זיין יחוס, אָז אויך זיין מוטער איז געווען יעקב'ס אַ טאָכטער, טאָ ווי שטימט דערמיט דער אויסדרוק „הכנע-נית“ וואָס דערציילט גאָר גנותה של דינא „שנבעלה לכנעני“?

איז דער ביאור אין דעם, אָז דאָס וואָס דער פסוק רופט איר אַן מיטן נאָמען „כנענית“ (און אַזוי אויך וואָס רש"י איז מוסיף „כשהרגו את שכם כו") איז דאָס צוליב מסביר זיין ווי אַזוי זי איז געווען מותר צו שמעון'ען²⁰, וכמשי"ת להלן סעיף ח' וט'.

ג. וועט מען עס פאַרשטיין בהקדים וואָס רש"י זאָגט אין אַ פריערידיקער סדרה²¹ אַז דאָס וואָס לבן האָט געזאָגט „בנותי בנותי — ב' פעמים“ איז עס צוליב דעם וואָס „אף בלהּ חלפה בנותי היו מפלגש“. וואָס אויך דאָרטן שטעלט זיך די קשיא: יעקב האָט דאָך אָפּגעהיט אַלע תרי"ג מצוות²², טאָ ווי האָט ער גענומען בלהּ און זלפה²³ וועלכע זיינען

(10) ולדעת ר"י שנשא את התאומות (ראה לעיל הערה 3 שפירוש זה קאי אליבא דר"י) — אולי י"ל, שמכיון שזה דבר פשוט (לדעת ר"י) שהבטנים נשאו את התאומות (כמבואר לקמן ע' 269 ואילך), לא הוצרך הכתוב להדיש זאת גבי שאר בני השבטים. ושאי שאל שולר מדינת שהוזכרה (וכמה פעמים) בכתוב.

(11) ראה ג"א כאן.

(12) ויצא לא, ג.

(13) פרש"י וישלח לב, ה.

(14) מה שנשא יעקב את לאה ורחל —

אין מאָל אין פ' וירא²¹ און אַ צווייטן מאָל אין פ' חיי שרה²². געפינט מען דערביי אַן ענין תמוה: אין פ' וירא וואו „פלגש“ ווערט דערמאָנט דעם ערשטן מאָל, איז רש"י נ"ט מפרש דעם אונטער-שייד צווישן „פלגש“ און „אשה“; און ערשט ביים צווייטן מאָל אין פ' ח"ש, איז רש"י מפרש: „נשים בכחיה פלגשים בלא כתובה“. פאַרוואָס איז עס רש"י נ"ט מכאב פריער, ביים ערשטן מאָל?

דערפון זעט מען, אַז אין אַלגעמיין פאָדערט זיך נ"ט קיין באַזונדער אַפּ-טייטש פון וואָרט „פלגש“. אין פשטות מיינט דאָס: ווען עמעצער האָט חתונה געהאַט מיט אַ שפּחה, איז נ"ט האַבנדיק די חשיבות ווי זיין פרוי און בת-זוג²³, איז זי גערופן געוואָרן „פלגש“²⁴ (דער-פאַר אַרגלייכט רש"י²⁵ (בני) פלגש צו (בני) שפּחה — ווייל פלגש איז אַ שפּ-חה²⁶). און דעריבער דאָרף רש"י נ"ט מפרש זיין דעם וואָרט אין פ' וירא. — עס איז פאַרשטאַנדיק פון דעם וואָס ער זאָגט אויף שפּחה און פלגש — הערותה. משא"כ ביים וואָרט „הפלגשים“ (ל' ר' בים²⁷) אין פ' ח"ש, וואָס מיט אים ווערט געמיינט הגר [ניט נאָר ווען אברהם האָט

קינדער, און דערפאַר אויך נ"ט דעם גדר פון אחיות צווישן זיך און לגבי די אַנ-דערע טעכטער.

[אַ ראי' אויף דעם: דער פסוק²⁸ דערציילט „ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי ג'“. און אין פשטות איז דער טעם דערפון וואָס אברהם האָט געדאַרפט אַוועקשיקן די בני הפלגשים, (און דער פסוק איז מוסיף — ולסאורה מאי קמ"ל) בעודנו חי, ווייל אלולי זאת וואָלטן אויך זיי גע'ירש'נט בנכסי אברהם — און דאָס באַווייזט, אַז זיי האָבן גע-האַט אַ דין פון בנים און דערפאַר — באַרעכטיקט צו זיין יורשים²⁹].

(ב) פון רש"י'ס לשון „בנותיו היו חפולגש“ (ל' יחיד) איז משמע אַז ביידע בלחה און זלפה, זיינען געווען טעכטער פון דער זעלבער פלגש. און ד. ה. בכך, אַז זיי זיינען געווען אחיות מן האם (ווייל אַננעמענדיק אפילו אַז בנות פלגש זיינען אויסגעשלאָסן פון דער התייחסות ווי קינדער און אחיות — איז דאָך אַזוי שייך צו זאָגן בלויז בנוגע צום פאָטער, אָבער נ"ט ווען ס'רעדט זיך בנוגע צו דער מוטער). בלייבט דאָך ווידער נ"ט רעכט: ווי האָט יעקב גענומען שתי אח-יות (מן האם)?

ד. וועט מען עס פאַרשטיין דורך מסביר זיין דעם פירוש פון „פלגש“ ע"ד הפשט: דער וואָרט פלגש שטייט שוין אין די פריערדיקע סדרות צוויי מאָל.

(19) ח"ש כה, ו.

(20) ואין להקשות ממ"ש (וירא כא, יו"ד וראה פרש"י שם) „לא יירש בן האמה הואת עם בני“ [שלהיותו „בן האמה“ — שה"ע אחד עם בן פלגש (כולהן סעיף ד') — לכן „לא יירש“] — כי אדרבה: משם ראי' שגם בן אמה הוא יורש, אלא שלא יירש עם בני.

(21) כב, כד.

(22) כה, ו. ולהעיר מפרש"י לך טז, א.

(23) ראה ראב"ע ח"ש כה, א: ופירוש פלגש שפחה.

(24) וירא כב, כ.

(25) ומ"ש רש"י שם: „וד' בני שפחות .. וד' בני פלגש“ — אף שלפי מ"ש בפנים גם בלחה וזלפה היו פלגשים וגם ראומה היתה שפחה — כי כ"ה לשון הכתוב בכל אחת.

(26) שעיקר הפירוש (ובפרט ע"ד הפשט) הוא כהקרי (ובנו"ד, הרי גם לפי הכתיב, ממ"ש הפלגשים (בתוספת מ"ם) מוכרח שה' כונה לב' פלגשים — ראה מפרש"י רש"י כאן).

ולכן הוצרך רש"י להוסיף „היא הגר היא

פריערדיקן פסוק ³¹ „וישלחה“). מוז רש"י זיך אָפּשטעלן און איינלערנען אָז „הפלג-שם“ דאָ מיינט „בלא כתובה“ — ניט ווי דער פירוש הפשוט אומענטוס ³².

(דערמיט ווערט אויך פאַרשטאַנדיק וואָס צו זיין דאָזיקן פירוש ברענגט רש"י

עתה היתה פלגש ועתה אשה בכתובה. אבל ממ"ש הפלגשים ל' רבים, משמע כפנים. וכ"ה בוח"א קלג, ב: פלגש בקדמיתא ופלגש השתא.

(31) וירא כא, יד. אבל אין לומר שהוכחת רש"י הוא ממ"ש (ח"ש כה, א) ויקח אשה (כברמב"ן (כה, ו) ובמ"ח (כה, א)) — כי [נוסף על מה שגם בגי הגר נאמר (לך טו, ג) „לאשה“ (וצ"ע ברמב"ן ובמ"ח מה שמחלקים בין הגר לקטורה)] גדולה מזו מצינו, אשר גם שפחה כנענית שמוסר הרב לעבדו העברי בכדי להוליד ממנה עבדים (שפשוטות אינה פלגשו אפילו) — וגם לאחר מית — נקי ראת בכתוב אשה (ראה פרש"י משפטים כא, ד).

(32) ועפ"י יובן גם מה שהפירוש „נשים בכתובה ופלגשים בלא כתובה“ כותב רש"י (א) באותו הדיבור עם הפירוש „חסר כתיב כו" היא קטורה“ (אף שדרכו בכל מקום ששם מפרש ב' ענינים שונים באותם התיבות, מעתיק הוא עוה"פ התיבות שבפסוק להדגיש שהוא דיבור חדש (בראשית א, א, ב, ובכ"מ), (ב) לאחר הפירוש „חסר כתיב כו" (אף שלכאז"ל הוצרך לפרש תחלה תיבת „הפלגשים“ עצמה, ורק לאחר לפרש הטעם מה ש„חסר כתיב“ שהוא רק דיוק פריש, ובפרט ש„חסר כתיב“ אינה קושיא כ"כ ע"ד הפשט (ראה לעיל ע' 17 ובהערה 15))

— כי מצד הקרי של תיבת הפלגשים (ל' רבים), הי' מוכרח לפרש שקאי (לא על (הגר ו)קטורה — שהי' „קטורה זו הגר“ (פרש"י לפניו — כה, א) ואינו אלא אחת, כ"א על פלגשים אחרים [והי' מוכרח לדחוק אשר (א) היו לאברהם עוד פלגשים שלא נזכרו שמוהיהן בכתוב (בכוח"א קלג, ריש ע"ב), או (ב) שהכונה ב„הפלגשים“ הוא לפלגשי ביתו (כפי הרד"ק)], ואז הי' אפשר לפרש ש„פלגשים“ כאן הוא כבכל מקום.

איר גענומען דעם ערשטן מאל ³³ בעת זי איז געווען א שפחה ³⁴, נאך אויך] ווען „ויוסף אברהם גו' ושמה קטורה“ ³⁵, וואָס דאָן איז שוין „קטורה זו הגר“ ניט גע-ווען קיין שפחה ³⁶ (ווי עס שטייט אין א

קטורה — כי בזה בא לבאר * הפלגשים לשון רבים: מכיון שנשאה ב' פעמים — כשהי' שמה הגר וכשנקראת קטורה — הי' כאילו היו שתי פלגשים (ראה לבוש האורה כאן, יפ"ת לבר' פס"א, ד. וראה להלן הערה 32).

(27) כי פשוט (ע"ד הפשט) שב„בני הפ' לגשים“ (ל' רבים) נכללים גם בני הגר (ודלא כבאה"ח ובאר מ"ח כאן), שהרי אין רמז בכתוב ובפרש"י לחלק ביניהם. ואדרבא — בישמעאל מפורש בקרא שלא יירש עם יצחק. וראה גם סנה' צא, סע"א: באו בני ישמעאל .. ולבני הפלגשים כו'.

(28) ובמילא היתה פלגש (כמושג פלגש בכ"מ).

בבר' פס"ה, ג: לאשה ולא פלגש (וראה גם רמב"ן לך טו, ב. וצ"ע שסותר את עצמו בפ' ח"ש כה, ז). והיינו ששרה שחררה את הגר (ובכמ"כ בבר' שם: שחרה גבירה כמות). אבל עפ"י דרך הפשט — ממה שנקראת שפחה גם אח"כ (לך טו, ה ואילך), ועד שאמר לה המלאך „שובי אל גברתך והתעני גו'“, וישמעאל נקרא בן האמה (וירא כא, י"ד. וראה לעיל הערה 20), מוכח שלא נשתחררה עדיין. ומ"ש (לך שם, ג) „לאשה“ — ראה להלן הערה 31.

(29) ח"ש כה, א.

(30) ראה ער"ו במ"ח ח"ש שם. נחל קדומים שם.

בבמ"ח שם „ויקח אשה — אשה ממש“, ובנחל קדומים שם (ומפרש כן ברש"י) „דעד

(*) אבל אין לומר שכונתו בזה לבאר מ"ש לפניו „שלא היתה אלא פלגש אחת“ (דלכאורה יוקשה: מהמשך הכתובים „ויקח... קטורה ותלד לו גו' ולבני הפלגשים גו'“) משמע שבני הפלגשים הם בני קטורה, והרי גם הגר היתה פלגש (ראה להלן הערות 26: 30) — ולכן מפרש „היא הגר היא קטורה“ — כי כבר לעיל (כה, א) כתב „קטורה זו הגר“, ואינו צריך לפרש זה עוה"פ.

האָבן זיי נישט געהאַט קיין דין פון אחריות, כדלהלן.

ה. ווען עשו האָט געזאָגט צו יצחק'ן „הלא אצלת לי ברכה“ האָט אים יצחק געענטפערט „הן גביר שמתיך לך גו'“³³. איז רש"י מפרש³⁴: „מה תועלת לך בברכה, אם תקנה נכסים שלו הם .. מה שקנה עבד קנה רבו“.

קען מען לכאורה פרעגן: אויב נישט קיין ברכה אויף פאַרמעגן און רייכקייט, האָט ער דאָך אָבער געקענט בענטשן עשו'ן מיט אַ ברכה אויף קינדער? דער פון זעט מען, אַז „מה שקנה עבד קנה רבו“ איז גילטיק נישט בלויז אין באַצוג צו „נכסים“ (פאַרמעגן) נאָר אויך בנוגע

אַ ראי' פון דעם וואָס די גמרא אין סנהדרין³⁵ זאָגט וועגן „פלגשים דודו“ — כאַטש אַז דער ל' פלגש ווערט דער-מאָנט כמה וכמה פעמים אין תנ"ך³⁶ נאָך פאַר אַט-דעם סיפור פון דוד'ן — ווייל די פלגשים אין די אלע פריערדיקע ער-טער זיינען (אָדער — מען קען זאָגן אַז זיי זיינען) לגמרי נישט „אשה“, און נישט בלויז „בלא כתובה“.

און לויט דעם איז מובן בנוגע לעני-נגו, אַז בלזה חלפה, וואָס „בנותיו היו מפלגש“, זיינען געווען טעכטער פון אַ שפחה [וואָרום מיטן ל' „פלגש“ בשייכות צו דער מוטער פון בלזה חלפה בפרש"י ווערט דאָך זיכער געמיינט פלגש ווי אומעטום³⁷] — און וויבאָלד אַזוי,

ורק לאחר שפירש „היא קטורה“, מוכרח לפרש „פלגשים בלא כתובה“, כי בעת שלקח את קטורה היתה כבר משותרת.

גם יש לומר, שנשים בכחובה כו' הוא המשך הביאור על הפלגשים ל' רבים (ראה לעיל הערה 26): התחלת הביאור הוא „היא הגר היא קטורה“ (כבהערה הג'ל). אלא שעדיין אינו גלטיק שיהי סובס' היא רק פלגש אחת, ועל זה ממשיך: „נשים בכחובה כו'“, שהמושג „פלגש“ בקטורה שונה מ„פלגש“ דהגר.

(33) כא, א. וראה מפרשי רש"י כאן. — ולהעיר משו"ת צ"צ תאה"ע סקל"ח.

(34) וישלח לה, כב, לו, יב, שופטים ח, לא. קאפיטל י"ט וכו'.

(35) ואף ש„פלגש“ הוא מושג בנוגע לאופן האישיות (כמובן גם ע"ד הפשט מזה שלא נמצא בכתוב אלא בקשר לזכר ולגישואין (כמו ס"פ וירא; וישלח לה, כב ועוד). וגם בראב"ע שבהערה 23 יל"פ כן, ולכאורה וגם ע"ד הפשט — אף בת חורין אפשר לישא בתור פלגש* (וכמו „ותמנע היתה פלגש“ (וישלח לו, יב) אף שבת אלופים היתה (רש"י שם) ולא מצינו ברש"י שנעשית אח"כ לשפחה).

מ"מ מובן שפלגש סתם היתה שפחה

(* וכפשוטו לשון רש"י דהחילוק (תמיד) בין נשים לפלגשים הוא רק בנוגע לכתובה.

שלכן כתב רש"י ס"פ וירא „השתתה כו'“, כג"ל בפנים), כי לא נשאו לפלגשים רק נשים שאין להן חשיבות. (ומה שגם תמנע היתה פלגש — אף שהיתה בת אלופים — הוא לפי שהיתה ממזרת, כדפירש"י וישלח שם³⁸).

נוסף לזה: בנוגע פלגשו של לבן, מובן שהיתה שפחה. כי מכיון שבנותיו היו שפחות לבן (ויצא כס, כד, כט), בהכרח לומר שהיו כן מעת לידתן

[כי לא מצינו (ואדורבה, זהו היפך הטבע) שאב יהפך את בתו קטנה בת חורין לשפחתו. ובפרט שגם בלאו הכי היו עושות את עבו' דתו של לבן, וכמו רחל, שעם היותה בת חורין היתה רועה את צאנו].

ועכצ"ל שזהו לפי שנולדו מן השפחה. וראה לקמן הערה 54.

(36) תולדות כו, לרז.

(37) שם, לז.

(** ועפ"י יומתק (א) המשך פירש"י „ובדברי הימים כו'“ למ"ש לפני' (ב) של' אחרי שכותב „ויצאה תמנע מביניהם“ מוסיף (עוה"פ) „וכשגדלה נעשית פלגשו“ — זלכ' אורה מיותר

— כי הוקשה לו לרש"י: מכיון שבת אלופים היתה למה נשאה רק בתור פלגש? וע"ז מתרג' : ובדברי הימים כו' ויצאה תמנע מביניהם (ולכן) וכשגדלה נעשית פלגשו.

א שפחה. — פארוואס האבן זיי אבער
ניט געהייסן קיין אחיות מן האב?

לכאורה וואלט מען דערווייז געקענט
ענטפערן — און אויך מחמת דעם זעלבן
טעם: ס'איז דאך דא דער כלל "אין
אישות לשפחה" — און וויבאלד
בניגע שפחת לבן איז ניט געווען קיין
אישות, איז שוין אויך בנוגע בנות' ניט
געווען קיין יחס פון בנות לבן; זיינען
זיי ניט געווען קיין אחיות אויך מן האב,
ווי רש"י זאגט אויף "ערות בת אשת
אביך — שאינו חייב על אחותו מ'
שפחה".⁴¹

אבער דער תירוץ האלט ניט אויס:

(א) מצד דעם פסוק "ערות אחותך",⁴²
וואלט מען בפשטות אָנגענומען אז אויך
אויף אחותו משפחה איז דא דער חיוב.
וואס דערפאר דארף מען האבן א ספֿע-
ציעלן לימוד פון "ערות בת אשת אביך"
אז "אינו חייב על אחותו משפחה". איז
דאך דערפון געדרונגען, אז ביי אלע
אנדערע עריות וואס זיינען פאָרבוטן
מיט אחיות — ובכללם אויך "ואשה אל
אחותה גו'" — זיינען אסור אויך אחיות
מן השפחה.⁴³

(ב) דער כלל פון "אין אישות לשפחה"
איז נתחדש געוואָרן נאָך מ"ת, אָבער פֿאַר
מ"ת איז אויך לגבי שפחה געווען שייך
דער ענין פון אישות (באופן דפֿלגש)

[און דערמיט ווערט פֿאַרענטפֿערט ב-
פשטות וואס אברהם האָט גענומען אַ

צו קינדער — אויך די קינדער פונעם
עבד האָבן ניט צו אים די געהעריקייט
ווי קינדער צו זייער פֿאָטער, נאָר זיי
באלאָנגען צום אָדון — סאילו זיי וואָלטן
געווען דעם אָדון'ס קינדער.

נאָך קלערער געפינט מען דאָס אין אַן
אַנדער פסוק:⁴⁴ בשעת בלהה האָט גע-
בוירן אַ זון צו יעקב', האָט רחל וועגן
אים געזאָגט "ויתן לי בן", אז דער
אויבערשטער האָט איר (רחל'ן) געגעבן
אַ זון, הטעם מובן:⁴⁵ אזוי ווי בלהה
איז געווען שפחת רחל, האָט אויך דער
זון אירער ניט געהערט צו איר, נאָר
צו רחל'ען.⁴⁶

אם כן איז די זעלבע זאך אויך בנו-
גע צו בלהה וזלפה גטא: וויבאלד זיי
זיינען געבאָרן געוואָרן פון אַ שפחה,
האָבן זיי ניט געהאַט קיין דין פון קינ-
דער צו זייער מוטער, ובמילא אויך ניט
קיין דין פון אחיות צווישן זיך.

ו. דאָס אַלץ איז מסביר בלויז איין
צד — וואָס זיי זיינען ניט קיין אחיות
מן האָם, ווייל זייער מוטער איז געווען

(38) ויצא ל, ו.

(39) אין לומר שכונתה ב"ויתן לי בן"
הוא שתגדלהו כבנה (כפרש"י לפני זה ל),
שאמרה "ואנא ארבי" וע"ז פרש"י
וישב (לו, י"ד) "שגדלתו כאמו" — כי
אדרבה: מפרש"י וישב שם מוכרח שהמגדל
את בן חבירו אינו נקרא אביו או אמו (כ"א
שיש לו איזה התדמות לאב ואם), דאל"כ
מדוע לא ידע יעקב "שהדברים מגיעין
לביתה". (וראה לקו"ש חכ"ג ע' 8 ואלף)
בביאור פרש"י במדבר ג א.

(40) ומה שאמרה "ויתן לי בן" אף
שהי רק רכוש וקנין כספה — כי מכיון
שכל לידתו הי' ע"י אמירתה ונתינתה (ויצא
ל, ג"ד), נחשב הוא כבנה. (אלא שמוכן,
שבאם הי' נחשב לבנה של בלהה, אין שייך
שתאמר רחל "ויתן לי בן" — אף שכל
לידתו הי' על ידה).

(41) ראה רש"י אחרי ית, יא. טו.

(42) שם ית, יא.

(43) שם, טו.

(44) ופשוט שאין לומר שלאחרי שגילה
הכתוב גבי "אחותך" כ"ה בכל העריות —
דא"כ "אשת בןך היא" (שם, טו. וראה
פרש"י שם) מיותר.

פארוואס די קינדער פון אן עבדי ווערן
ניט פאררעכנט ווי זיינע אייגענע. לכאוו,
זאל טאקע זיין אז דערפאר וואס אן עבד
איז אינגאנצן קנוי לרבו, איז ניט שייך
אז ער זאל פארמאגן עפעס א זאך וואס
זאל הייסן אז די זאך איז זיינע [בין אז
אין מפרשים ווערט דערקלערט אז "מה
שקנה עבד קנה רבו", מיינט ניט אז דער
עבד איז קונה די זאך פאר זיך און דורך
אים ווערט עס נקנה לרבו, נאר אז
מלכתחילה איז קונה רבו] —

אבער אזוי איז פאסיק צו זאגן, לכאוו,
בלויז בנוגע צו פארמעגנס אד"ג, זאכן
אויף וועלכע עס ליגט זיך דער ענין
פון "קנה". בשעת ס'האנדלט זיך אבער
וועגן קינדער, האט מען דאך ניט צו טאן
מיט זאכן וואס ווערן נקנה, נאר זיי
זיינען בטבע פארבונדן מיטן עצם מציאות
פון די עלטערן — טא פארוואס זאלן די
קינדער פונעם עבד ניט באטראכט ווערן
ווי זיינע קינדער?

האט מען דערפון א באווייז, אז אזוי
ווייט איז אן עבד קנוי לרבו, און אזוי
שטארק איז דער קנין, ביז אז דער עבד
איז כלל ניט קיין מציאות לעצמו, זיין
גאנצער וועזן איז — רכוש פון דעם אדון.
ובלשון הכתוב⁴¹: "כספו הוא". און דע-
ריבער איז ניט שייך אז אן עבד צי א
שפחה זאלן צו זייערע קינדער האבן א
שייכות און א דין פון א פאטער צי א
מוטער⁴² — ווארום דערמיט וואלטן זיי

שפחה (הגר' 44) און אויך וואס יעקב
האט גענומען שפחות (בלהה וזלפה 45)
— ווייל דער טעם פון "לא יסב גברא
מבני ישראל אתתא אמתא" איז צוליב
דעם וואס נאך מ"ת "נעשה קדש על ידה
שכל בעילותיו בעילות זנות, שאין קדו-
שין תופסין לו בה" 46 — אבער פאר
מ"ת, ווען ס'איז יע געווען אישות לשפ-
חה 47 (באופן דפגלש עכ"פ), איז ניט
געווען שייך דער איסור];

און וויבאלד אזוי, הייסט עס דאך אז
פאר מ"ת האט אויך א שוועסטער וואס
איז געבארן געווארן פון א שפחה, געהאט
דעם דין פון א שוועסטער — אפילו
בנוגע דעם איסור „אחותך בת אשת
אביך".

ז. דער ביאור אין דעם וועט קלאר
ווערן, אז מען וועט פארשטיין דעם טעם

(45) ראה לעיל הערה 26 שלא שחירה
מקודם.

(46) וגם הן לא נשתחררו קודם שנשאן
יעקב — שהרי גם לאחריו נשואיהן (וגם
לאחריו שילדו בן שני ליעקב) נקראות שפחות
(ויצא ל. ז. יב), ועד שהכתוב מדגיש כמה
פעמים שלא היו דומות לנשיו (וישלח לב,
כג. לג. א ואילך), ועפ"י מובן גם בפשטות
מ"ש (לה, כב) בלהה פלגש אביו, ובפרט
בפרש"י שם — שפחות אחות אמי.

(47) פרש"י תצא כג. יח.
(48) ואף שברש"י שם: „שהרי הוקשו
לחמור שנאמר שבו לכם פה עם החמור",
ופסוק זה נאמר לפני מ"ת (וירא כב, ה)
— בהכרח לומר שהוכחתו של רש"י מפסוק
זה הוא רק שהוקשו לחמור, אבל לא על
ענין „שאין קדושין (במבון — אישות)
תופסין בו" — שהרי אברהם נשא הגר,
ויעקב — בלהה וזלפה כנ"ל. ועכצ"ל שהדיוק
הוא „קדושין" — כלי רש"י „שאין קדושין
תופסין לו בה" (וקודם מ"ת לא מצינו
קדושין) ומפרש רש"י הסעם (המקור) ע"ז
„שהרי הוקשו לחמור" (אפילו קודם מ"ת
ועאכו"כ — לאחר מ"ת).

(49) ועד"ו בשפחה.

(50) רשב"א קדושין כג. ב.

(51) משפטים כא, כא. ולהעיר מגויר סב,

ב. פיה"מ להרמב"ם גיטין פ"א מ"ו. צפצפי

מהד"ת (ע' 84) ולמגלת אסתר בסופו.

(52) אבל פשוט שגם בגלות מצרים היו

דיני עריות (האסורות לבני נח) — אף שהיו

עבדים לפרעה (פרש"י יתרו כ, ב) — כי

[נוסף על ששבת לוי לא נשתעבד (פרש"י

זיי ניט געהאט קיין שום יחס משפחתי צו פאטער אדער מוטער; זייער גאנצער מציאות איז געווען: כספו של לבן און דערנאך — פון רחל ולאה.⁵⁵

— כי באם מקודם היו בנות חורין והיו נחשבות לאחיות, היו אסורות משום אחות אשתו גם לאחרי שנעשו שפחות [אף שבנוגע לשאר עריות, ע"י עבדות, מתבטלת קורבה הקודמת (כדלהלן סעיף ח' גבי דינה)], כי מכיון שהאיסור דאחות אשתו הוא מהטעם ד"לצורר" — מניעת האהבה טבעית שבין אחיות (ראה לעיל ע"י 145), הרי באם ה"י זמן שהיו בנות חורין והתנהגו כאחיות ונתגדלו כן, אין סברא לומר שכשנעשו שפחות נתבטל הטבע.

(55) ושאינו "בני הפלגשים אשר לאברהם" וכן ישמעאל, שה"י להם דין יורשים (ראה לעיל סעיף ג' ובהערה 20) — כי אף שהיו בני שפחות, לא היו (כספו) עבדים.*

וכ"ה גם בנוגע בני השפחות דיעקב, אשר "מולולין בבני השפחות לקרותן עבדים" הוא בכלל "דבתם רעה" (וישב לו, ב ובפרש"י) — אף שגם הכתוב קוראם כו"כ פעמים "בני השפחות" [ועד שאינם חשובים כמו בני לאה ורחל (וישלח לג, ב. פירש"י ויקהל לה, לד)] — לא היו עבדים.

הכתוב שבאם הקיחה בהיתר — מותרת גם אח"כ, והרי לא הביא רש"י דיוק זה בפ"י עה"ת. עוד מטעם, ועיקר (ב) הפרישה (עניני — רש"י לעיל לג, ג) והגירסא (מבלי אשמת האשה וכו"ב ונגד רצונה) — ה"ז מצער את האשה, דבר האסור לב"נ ואינו נדחה מפני ההידור ותומרא דקיימו כל התורה עד שלא ניתנה (ראה לעיל ע"י 145 ואילך; ע"י 186 הערה 17).

(*) ואין להקשות ממ"ש (וירא כב, ה) "ויאמר אברהם אל נערו (ישמעאל ואליעזר — רש"י שם, ג) שבו לכם פה עם החמור", שמה (אשר (א) משנה שניהם (ישמעאל ואליעזר), (ב) קראם בשם "נערו" (ראה רש"י לך יד, כד), (ג) הוקשו לחמור (ראה רש"י תצא כג, יח)) מוכח שגם ישמעאל ה"י עבד — כי גם בלאו הכי קשה: הרי ה"י במדבר פארן (וירא כא, כא) שהוא רחוק מאד מחברון (בהעלתך י, יב)? ועלכרחך

געווען א מציאות פאר זיך.⁵⁶

אזוי ארום וועט ווערן פארשטאנדיק פארוואס בלהה חלפה האבן ניט געהאט קיין דין פון אחיות, אייך ניט מן האב; ווייל אלס קינדער פון א שפחה⁵⁷ האבן

שמות ה, ד) וכל הנשים לא נשתעבדו (פרש"י ויקהל לה, ח) [הענין ד"עבדים לפרעה" הוא רק מס' (ויגש מו, כה. וראה ויחי מט, טו) שופטים (כ, יא)].

(53) להעיר מפרש"י בהר (כו, א), שאפילו בישראל הנמכר לעו"כ [אף אשר (א) מלכת חילה אינו נקנה לצמיתות ורק עד שנת היובל, (ב) גם קודם לזה — מצוה לבטל אותו, (ג) "לא תבא עליו בעקפין (דק) מפני חה"ש" (רש"י בהר כה, מח)] ישנו ס"ד בחורה "הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו כו" (ראה בארוכה שיחת ש"פ בהר תשכ"ה (ולקו"ש ח"ז ע' 177 ואילך). ולהעיר גם מוח"ג קת, א.

(54) מה שנאמר בהשיתה "אלס קינדער פון א שפחה" — אף שלכאורה נוגע רק שהיו שפחות בעת שיעקב נשא אותן, והרי מה שהיו שפחות או מפורש בכתוב (ל, ד. ט) "ותתן לו את בלהה שפחתה לאשה"; ותקח את זלפה שפחתה ותתן אותה ליעקב לאשה" (וראה לעיל הערה 46 שמפורש בכתוב שגם לאחרי נשואיהן היו שפחות*)

(*) דאל"כ, אינו מובן כלל מ"ש (שמות א, יא) וישימו עליו שרי מסים — שהרי העבד כולו הוא של האדון? ולהעיר (ע"ד המדרש, עכ"פ) מדרז"ל בפרך — בפה רך (תנחומא בהעלתך). וראה סוטה יא, רע"ב (בפרש"י) ושם ע"א עה"פ למען ענותו) ז. א. שלא לקחום לעבדות.

(*) שלכן אין הכרח לומר "אלס קינדער פון א שפחה", מפני שבאם היו מקודם בנות חורין ונחשבו לאחיות, יש לומר שבעת שנשתחררו חזרו שוב לאחיות (ראה להלן סעיף ט'). והוצרך יעקב לפרוש מהן. ונוסף לזה: אפילו באם ה"י משחרר אותן לאחרי נשואיהן, לא הוצרך (או שגם אסור) לפרוש מהן (באם לא היו אחיות בעת הנישואין והקיימה: א) האיסור ד"לצורר" הוא כמפורש בכתוב "ואשה אל אחותה לא תקח" (ואפילו את"ל דע"ז הפסע אין לדייק ב"י

טייל פון דעם. וואָס באַלאַנגט צו שכם. און זי האָט באַקומען דעם תואר „כנעני" וואָס, ובמילא האָט זי ניט געהאַט קיין דין פון אחות צו קיינעם ניט, אויך ניט לשמעון.

און דערפאַר זאָגט דער פסוק „בן הכנענית" — ניט בכדי צו דערציילן בננותה ח"ו, נאָר אדרבה: בכדי צו מסביר זיין אַז זי איז געווען מותר צו שמעון'ען.

ט. קען מען דאָך אָבער נאָך אַלץ פרעגן: ביים געבוירן ווערן איז דאָך דינה געווען אַ בת־חורין און די גאַנצע צייט וואָס פאַר „ויקח אותה" האָט זי אויף זיך געהאַט דעם דין פון קרובה'שאַפט צו איר משפּחה, איז נאָכן באַפרייט ווערן פון שעבודה לשכם קען מען זאָגן אַז דער שינוי איז נאָר וואָס זי ווערט פריי, מען קען אָבער אויך זאָגן אַז זי באַקומט צוריק דעם פריערדיקן גדר, ובמילא אויך — אחותו של שמעון?

אויף דאָס צו פאַרענטפערן איז רש"י מוסיף: „כשהרגו את שכם לא היתה דינה רוצה לצאת עד שנשבע לה שמעון שישאנה" — וויבאַלד אַז דינה אַליין האָט איר אַרויסגיין פון שכם'ס רשות תולה געווען על מנת שישאנה און אויב ניט — גייט זי ניט אַרויס, איז דאָך מובן אַז איר פריי ווערן האָט זיך אויפגעטאָן אויף אַזאָ אופן אַז זי זאָל פאַרבלייבן אַ „כנענית" און זיין מותר להנשא לשמעון.

(59) ועפ"י מתורצת התמי' וכי אשה שנב' עלה באונס לכנעני — כנענית היא. ולהעיר מלי' הכתוב ג' פעמים בנוגע לשלומית (אמור כד, י"א). ובפרט שקטנה הייתה וברשות אבי' היא (להעיר מחיי שרה כד, ג' ונתן בפרש"י) —

(אף שבדוחק י"ל שרק קורין לה כן, ע"ש המאורע). אלא ששאני האופן ד'דינה שנבעלה לכנעני'.

ח. עפ"י כל הנ"ל וועט מען אויך פאַרשטיין ווי אַזוי האָט שמעון געמעגט נעמען דינה'ן:

אויף „וישב ממנו שבי" וואָס זאָגט רש"י: „אינה אלא שפחה אחת". לכאורה, פון וואָנען נעמט רש"י צו זאָגן אַז די גע-פאַנגענע איז געווען אַ שפּחה און ניט סתם אַ פרוי וואָס מען האָט געפאַנגען? נאָר דער פירוש איז: ס'איז קיין חילוק ניט וואָס זי איז געווען, אפילו סתם אַ פרוי, איז דער אַריינפאַלן אין שבי, האָט זי געמאַכט אַ שפּחה.

פון דעם איז מובן בנוגע צו דינה'ן: דורך דעם וואָס „ויקח אותה" י"ב, דורך דעם וואָס שכם בן נשיא הארץ, והוא נכבד מכל בית אביו" וואָס זי גענומען איבערגעוואַלד — הגם אַז ער האָט זי געצוואונגען ניט ווי אַ שפּחה צו דער אַרבעט, וויבאַלד אַז ער האָט זי אָבער אַזוי פאַרשקלאַפט ביז צו „נבעלה לכנעני" [וואָס דאָס רירט דאָך אַן מער ווי אַרבעט־שקלאַפּעריי] — איז זי געוואָרן אויס מציאות לעצמה: זי איז געוואָרן אַ

(56) חקת כא, א. (ולהעיר מפרש"י בא יב, כט).

(57) וישלח לה, ב. ולהעיר מהלשון „ויקח את לוט" (לך יד, יב) שהכונה שם הוא שנשבה (ראה שם, יד). (58) וישלח לה, יט.

צ"ל, שלאח"י חזר ממדבר פארן אל אברהם ונעשה נצרו (עבדו).

(אלא שלאח"י שוב לא הי' עבד (ראה רש"י ס"פ ח"ש: „ישכון". ויש לומר ששח' רורס מפורש בכתוב „וישלח" (כה, ו). וכנ"ל סעיף ד' בענין „וישלח" דהגר).

ועד אשר בניו היו נשיאים (כה, טז) — וע"ז שחזרו להר פארן (פרש"י ברכה לג, ב) שע"ז הפשט הוא במדבר פארן (שמזה פשוט לרש"י — דב' ברכה — שבבני ישמעאל מדבר (וכבתחומא שם. וראה רש"י ע"ז ב, טע"ב) — ועד שלא חוזק לפרש ראי'ו).

בשעת א איד איז מקיים דעם אויבער-
שטנס רצון מצד אלה, אזוי ווי א בן
וואס דערפילט דעם רצון פון זיין פאטער
מחמת דער גרויסער ליבשאפט וואס ער
האט צו אים — איז דא אריינגעמישט
אויך דער הרגש פון זיין אייגענע מצי-
אות; דאגעגן ווען ער דינט דעם אוי-
בערשטן מצד קבלת עול, ווי אן עבד
דינט זיין אדון — דאן איז זיין עבודה
ריין פון יעדער הרגש מציאותו (וויבאלד
זיין גאנצער וועג איז בלויז „כספו של
האדון“); דא פילט זיך נאר מציאות
האדון, דער מלך מלכי המלכים הקב"ה.

און דאס גופא וואס דורך קבלת עול
ווערט ער אים מציאות, הויבט עס אים
אויף און ער ווערט פאראייניקט מיטן
מלך — ווי רש"י זאגט: „עבד מלך
מלך“ — און ער ווערט דער בעה"ב, דער
מלך אויף דער גאנצער וועלט, דורך
וועמען ס'ווערט נתגלה אומעטום די מלו-
כה פון אויבערשטן, ביז צו „ויאמר כל
אשר נשמה באפו ה' אלקי ישראל מלך
ומלכותו בכל משלה“.

(משיחות ש"פ מקץ וש"פ וארא תשכ"ח)

דוקא ה' אפשר להיות „אשר הוצאתי גי“
(ובפרט לשי מ"ש הראב"ע שם כה, מב;
וסעם כי עבדי הם כי אני קניתי מביט
עבדים — אף שעבדות בניי שם ה' רק
בנוגע למסים וכו' כנ"ל), היתה התחלת
ההכנה לעבדי הים.

(65) לך טו, ית, דברים א ז.

(66) גוסס התפלה דרי"ה.

י"ד. פון יעדער ענין אין תורה קען
מען און מ'דארף ארויסנעמען א הוראה
אין עבודת ה', ובפרט אן אין פרש"י
איז דאן פאראן אויך „יניה של
תורה“⁶⁰, איז מובן אן אויך פון ענין
העיל — אן דאס וואס דער עבד איז
קנוי לרבו איז עס ניט בלויז בשייכות
צו זיין פארמעגן, נאר אויך בניגע צו
זיין עצם מציאות — איז פאראן א הוראה
אויף וויפל א איד, אויף וועמען ס'שטייט
„עבדי הם“ און „כי לי בני ישראל עב-
דים“⁶¹, דארף זיך משועבד צום אוי-
בערשטן.

און אין דעם באשטייט די מעלה וואס
איז פאראן אין „עבד“ לגבי „בן“⁶²
[וואס דעם תואר „בנים“ האבן אידן גע-
האט אויך פאר יציאת מצרים⁶³, אבער
דער תואר „עבדים“ איז נתחדש געווארן
ערשט ביי יציאת מצרים⁶⁴] ווארום

(60) היום יום ע' כד.

(61) בחר כה, מב, נה.

(62) ראה תניא פמ"א, ובארוכה — ד"ה

ומקנה רב תרס"ו ובהמאמרים שלאחריו.

(63) כמ"ש (שמות ד, כב) בני בכורי

ישראל. (וראה לקו"ש ח"ט ע' 41 ובהערות

לשם. ח"א ע' 2 ואילך).

(64) וכמ"ש בבבא שם (הסעם על „עבדי

הים“), אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים.

ועפ"י יומתק מה שהוראה זו רמו הכתוב

ב„ובני שמעון גי ושאלו בן הכנענית“

ששלשם נמנו ב„הבאים מצרימה“, ושמעון

הוא האומר הנה בעל החלומות גי (רש"י

מקץ מב, כד) — אמירה שנשתיימה בירידה

למצרים — כי הירידה למצרים שעל ידה

ויגש ב

הרעב, בעת אז אַט־די פּאַסירונג איז לכאורה בלויז אַ ווייטקער ענין וואָס איז ניט פאַרבונדן מיטן מהות פון אידן. ובפרט, אַז אַט־דער מאורע איז געשען מיט פיל יאָרן צוריק און בלויז במשך פון אַ גאָר קורצע צייט? אַפילו אויב מען זאָל געפינען אַ הסברה, אַז דער ״ויכלכל גוי״ וואָס יוסף האָט מפרנס געווען די שבטים בשני הרעב, איז יע פאַרבונדן מיטן תוכן אמתי פון אידן און — בכל הזמנים, איז נאָך אַלץ ניט מובן:

(5) ובדוגמת „אחות נביות“ * שנקראת על שמו לפי שהוא השיאה (רש"י) וישלח לו, (ג) — כי מכיון שנשואין הוא ענין עיקרי, לכן נקראת על שמו גם לאחר הנשואין.

אבל אייז דומה למדוי. כי [נוסף למה שאינה נקראת „נביות“ כ"א „אחות נביות“ — כי הנשואין (עם היותם דבר עיקרי, הרי) רק בא ע"י נביות ואינו ענין לנביות עצמו (וראה לקמן בפנים, שמתעם זה קשה זה שישאל נקראים יוסף)]

„אחות נביות“ מתאר את זו שנקראת בשמת — שהיתה אחותו של נביות. משא"כ השם יוסף.

(*) מה שהכתוב קורא את שמעון ולוי „אחי דינה — לפי שמסרו עצמן עלי“ (רש"י וישלח לד, כה) — אינו שייך לענינו, כי הכתוב שם מדבר בנוגע ל״ויקחו גוי איש חברו גוי ויקחו את דינה“, משא"כ מה שישאל נקראים על שם יוסף הוא גם לאחר זמן — כשאנו מפרנסים ועד"ז הוא ב„אחות נביות“.

ואף שגם ב„אחות נביות“ מדבר בנוגע ל„עשו לקח גוי“ — הרי הסיפור ד"ויקח את מחלת" הוא רק בפ' תולדות, ובפ' וישלח נשנה דרך אגב בנוגע ל„תולדות עשו“ (ראה בארוכה לעיל ע' 164 וע' 168). ולהעיר מפרש"י בשלח טו, כ. ואכ"מ.

א. צווישן די ענינים וואָס תורה דערציילט וועגן יוסף און זיינע ברי' דער [וואָס דער טעם אויף דער תורה'ס דערציילן „כל הני מילי“ איז ווייל „לית לך מלה באורייתא דלאו אית בה רזין עילאין וקדישין וארחין לבני נשא לאתתקפא בהו“], ווערט אויך דערציילט אַז יוסף האָט געשפּייזט די ברידער מיט זייערע בני-בית — „ויכלכל יוסף גוי את אחיו גוי לחם לפי הטף“. און אַט דער ענין וואָס יוסף האָט זיי געשפּייזט איז אזוי וויכ-טיק, ביז אַז אידן בכלל ווערן אַנגערופן אויף שטענדיק מיטן נאָמען „יוסף“, ווי מפרשים טייטשן עס אין פסוק: „נוהג כצאן יוסף“.

דאָרף מען פאַרשטיין: ווען תורה רופט אימעצן אַן מיט אַ געוויסן נאָמען, איז עס מצד דעם וואָס יענער נאָמען דריקט אויס דעם תוכן פון דעם גע-רופענעם מיטן באַטרעפנדן נאָמען. ד.ה. אַז יענער נאָמען ווייזט און שטעלט פאַר [ניט בלויז געוויסע מאַר-רעות וואָס האָבן פאַסירט מיטן בעל השם, נאָר אויך] זיין תוכן אמתי.

איז ניט מובן: הלמאי זאָלן אידן אָנגערופן ווערן (און שטענדיק) מיטן נאָמען „יוסף“ דערפאַר וואָס יוסף האָט זיי געשפּייזט אין מצרים בשני

- (1) זח"א רא, א.
- (2) פרשתנו מז, יב.
- (3) תהלים פ, ב. רש"י ומצוד' שם.
- (4) ראה יומא פג ב: ר' מאיר היה דייק בשמא. וראה שעהיה"א פ"א. (וראה בארוכה, תשובות וביאורים' סי' א'. לקר"ש חיו ע' 35 ואילך ובהערות שם).

(*) ס' אגרות קודש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"א סע רפח ואילך. המרל.